

METSÄHALLITUS

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Salpausselkä UNESCO Global Geopark

Natura -luontotyyppiselvitys 2018

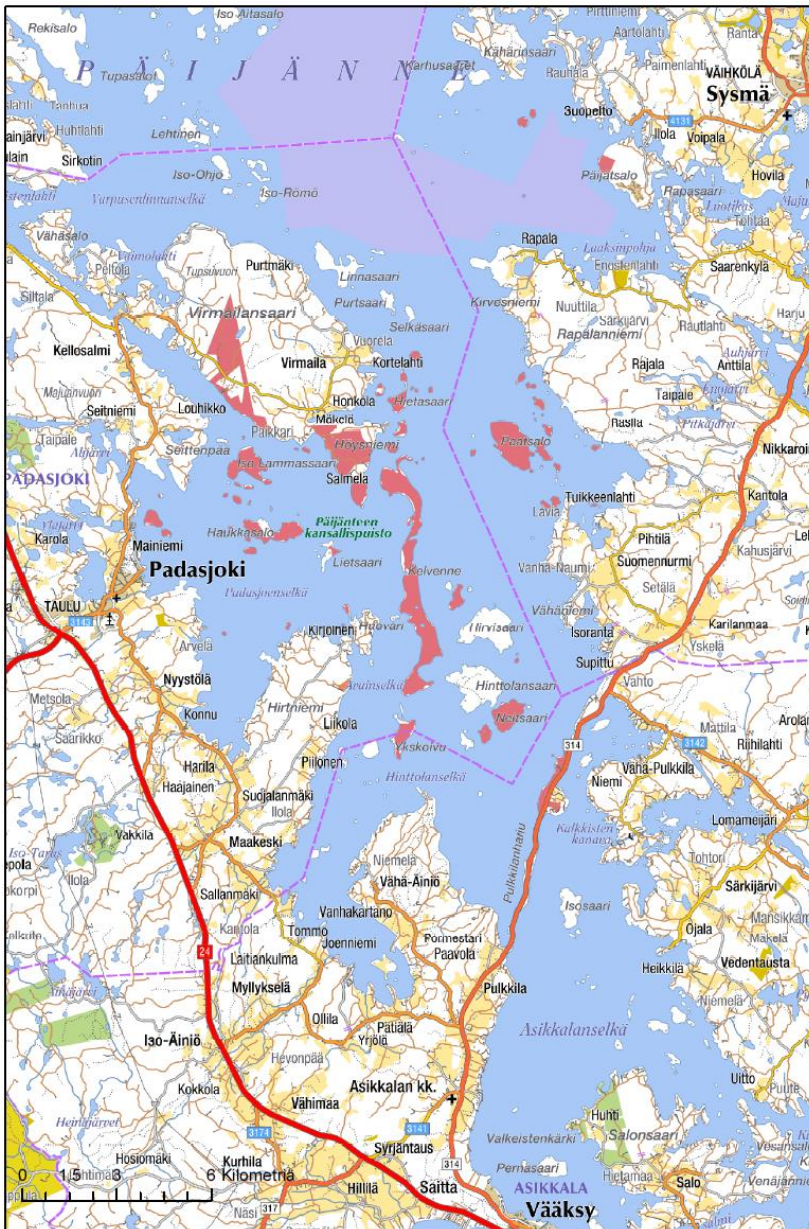

Metsähallitus 2018

1. Johdanto

Geopark on UNESCO:n myöntämä tunnustus alueelle, joka sisältää erityisen merkittäviä geologisia arvoja. Geopark -verkostoon haetaan ja voidaan hyväksyä alueita, joilla on ainutlaatuinen geologinen perintö. Salpausselkä UNESCO Global Geopark -statuksen saavuttamiseksi hankkeen yhtenä osatavoitteena on ollut selvittää Salpausselän ja Etelä-Päijänteen luonnonarvoja. Salpausselän alueen Geopark-jäsenyyttä haetaan vuoden 2019 aikana.

Tässä raportissa esitetty alue Salpausselästä sijaitsee Asikkalan ja Padasjoen kunnissa Päijät-Hämeessä. Alueet kuuluvat myös Päijänteen kansallispuistoon (kuva 1). Päijänteen alue käsittää kymmeniä rakentamattomia saaria ja luotoja sekä osia asutuista saarista. Päijänteen kansallispuistolle tunnusomaisia ovat niin jyrkät rantakalliot, luonnontilaiset hiekkarannat, harjumetsät, suojaiset laguunit kuin pienet kallioluodot. Päijänteen kansallispuisto sijaitsee eteläisellä Päijänteellä ja puistoon kuuluu viitisen kymmentä saarta ja luotoa. Kansallispuiston pinta-ala on noin 14 km² ja se on perustettu vuonna 1993.

Kuva 1. Päijänteen kansallispuisto.

Päijänteen kansallispuisto on geologialtaan ja maisemaltaan kaksijakoinen; osa saarista on pitkittäisharjujaksoihin kuuluvia hiekkarantaisia harjusaaria kuten Kelvenne ja Pulkkilanharju, osa Päijänteen vuorimaalle tyypillisiä kallio- ja moreenisaaria kuten Iso Lammassaari ja Haukkasalo. Kallioisten saarten rantajyrkänteet kohoavat enimmillään useita kymmeniä metrejä Päijänteen pinnasta.

Kansallispuiston keskellä oleva Kelvenne on syntynyt viimeisimmän jääkauden jäätikkövirtojen kasaamasta ja lajittelemasta sorasta mannerjään hitaasti vetäytyessä luoteeseen. Syvät suppakuopat ovat muistoina valtavista jääkimpaleista, jotka maahan hautautuneina sulivat hiljakseen jättäen jälkeensä kartiomaisen kuopan. Päijänteeseen yhdistyneet suppalahdet, laguunit, ovat erittäin hienoja.

Niin Kelventeellä kuin osalla muistakin harjusaarista harjun lakialueet ovat veden huuhtomattomina säilyttäneet maaperässään ravinteet, joten saarten rehevimmät metsät - kuivat harjulehdot - löytyvät harjujen laelta. Pääpuulajina lehdossa on mänty tai kuusi, lehtipuustoa edustavat koivu, haapa sekä paikoin varsin runsaanakin kasvava lehmus. Lehdossa esiintyy mm. sinivuokkoa, kieloa, ahomansikkaa, lehtokuusamaa, näsiää, metsäruusua ja taikinamarjaa. Niin Kelventeellä kuin useimmissa muissakin saarissa metsät ovat harjuille tyypillisiä mäntykankaita. Ennen kansallispuiston perustamista niissä on harjoitettu metsätaloutta, josta kertoo mm. puuston tasaikäisyys.

2. Aineisto ja menetelmät

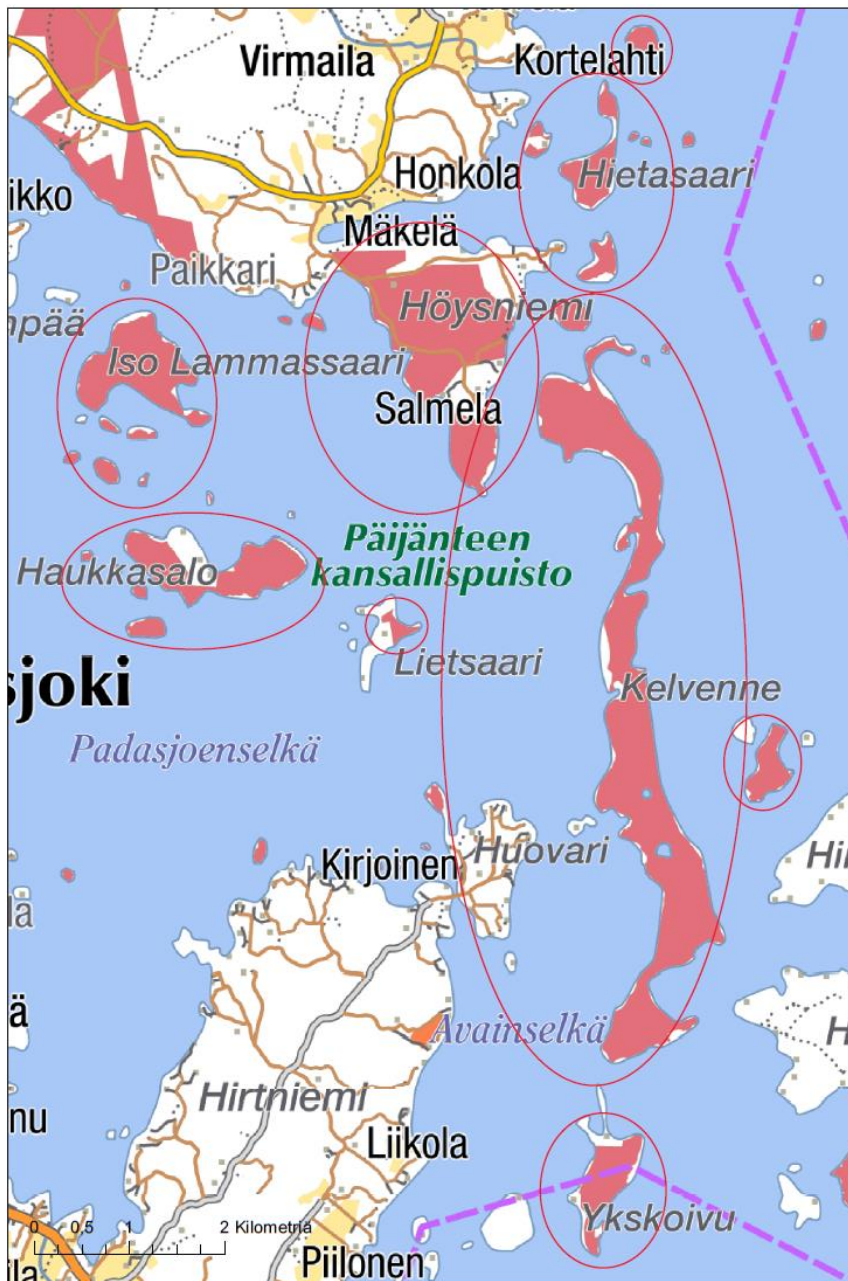
Salpausselkä UNESCO Global Geopark -hankkeeseen liittyen Päijänteen kansallispuistossa tehtiin Natura -luontotyyppi-inventointeja kesällä 2018. Natura -luontotyypit käsittävät luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät luontotyypit. Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteessä I määritellyt Natura-luontotyypit ovat sellaisia, jotka ovat vaarassa hävitä tai joiden esiintymisalue on pieni tai jotka ovat hyviä esimerkkejä kyseisen luonnonmaantieteellisen alueen ominaispiirteistä Euroopan yhteisön alueella.

Natura -luontotyyppi-inventoinnissa keskityttiin v. 2018 Päijänteen kansallispuistoon kuuluvien suurten ja keskikokoisten saarten, Pulkkilanharjun sekä Virmailansaaren kärjessä olevan Höysniemen inventointeihin. Näihin alueisiin keskityttiin erityisesti siksi, että niiltä oli osin puutteelliset ja vanhentuneet tiedot eri Natura -luontotyyppien sijainneista, pinta-aloista ja edustavuuksista. Lisäksi Päijänteen kansallispuiston harjualueiden geologinen ainutlaatuisuus toimi perusteluna sille, miksi inventoinneissa keskityttiin pääasiassa metsäisiin harjualueisiin. Päijänteen kansallispuiston alueella tiedettiin esiintyvän mm. harjumetsien luontotyyppisiä, mutta niiden pinta-alasta ja edustavuudesta ei ollut ajantasaista ja kattavaa tietoa. Päijänteen kansallispuiston Natura -luontotyyppi-inventoinnin maastotyöt tehtiin 28.6.-8.8.2018 välisenä aikana. Inventoitu alue on esitetty kuvassa 2.

Maastoinventointeja varten Metsähallituksen paikkatietoaineistosta siirrettiin maastotietokoneelle aiempien inventointien kuviotieto, josta ilmeni mm. metsäkuvioiden rajat ja kasvillisuustyyppitieto sekä joiltain kuvioilta myös Natura -luontotyyppi ja sen edustavuus, mikäli määrittäminen oli aiemmin tehty. Aiempi kuviotieto oli pääosin 2000-luvun alkuvuosilta. Varsinaista kasvillisuus selvitystä tai lajistokartoitusta ei kesän 2018 inventoinneissa alueelle tehty.

Kaikki Natura -luontotyyppiä (esim. harjumetsä ja boreaalinen luonnonmetsä) olevat kuviot luokiteltiin niiden edustavuuden (luonnontilaisuuden) perusteella neljään eri luokkaan, joita olivat erinomainen, hyvä, merkittävä ja ei merkittävä.

Kesän 2018 inventoinneista ja tämän raportin kirjoittamisesta vastasi Metsähallituksen luontopalvelujen luontokartoittaja Hannu Sillanpää.

Kuva 2. Natura -luontotyyppi-inventoinnissa v. 2018 kartoitettu alue (punaisella ympäröidyt alueet).

3. Tulokset

Päijänteen kansallispuistossa inventoitiin kesällä 2018 noin 900 hehtaarin kokoinen alue (kuva 2). Natura -luontotyyppien sijainnit Päijänteen kansallispuistossa on esitetty kuvissa 3, 4 ja 5 ja eri Natura -luontotyyppinen jakautuminen pinta-aloittain taulukoissa 1. Kivennäismaita tarkasteltaessa Päijänteen kansallispuistolle hyvin leimaa-antavia ovat inventointien perusteella harjumetsät ja iäkkäät boreaaliset luonnonmetsät.

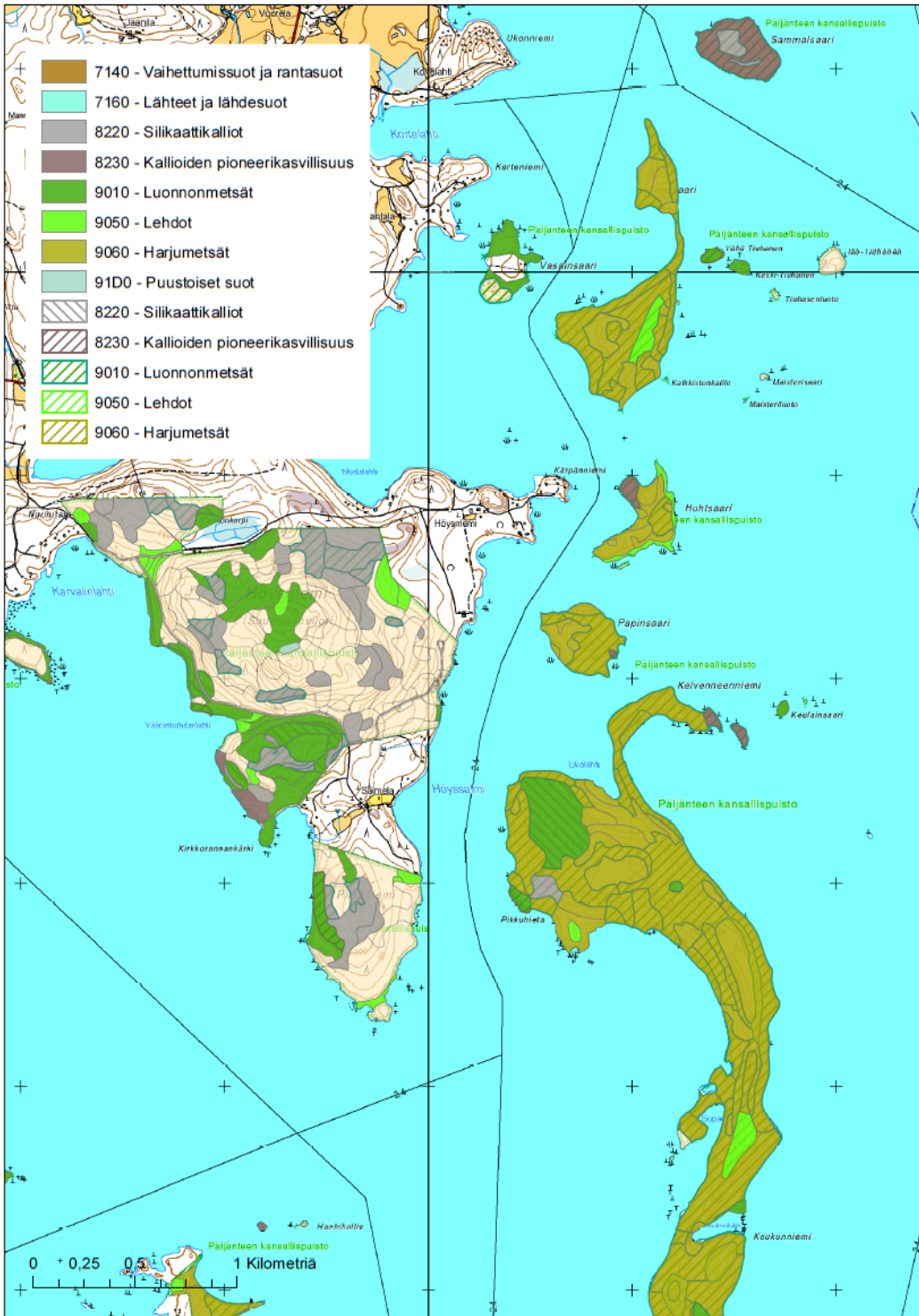
Harjumetsät (9060) ovat harjumuodostumien metsäisiä luontotyyppisiä. Päijänteen kansallispuistoa luonnehtii valtaosin melko iäkkäät ja valoisat mäntymetsät. Kuusta ja lehtipuita esiintyy etenkin saarissa

rantoja lukuun ottamatta melko vähän. Omaleimaisinta harjuluonto on valoisilla paisterinteillä, joissa harjurinteitä luonnehtii usein suhteellisen avoin puusto. Harjukuvioiden edustavuutta on tarkasteltu topografisten piirteiden lisäksi paisterinteiden korkeuden ja jyrkkyyden näkökulmasta sekä kasvillisuuden pohjakerroksen aukkoisuuden ja harvapuustoisuuden perusteella. Lisäksi luonnontilaa määritettäessä on tarkasteltu alueen kehityshistoriaa ja puustorakenteen luonnontilaisuutta.

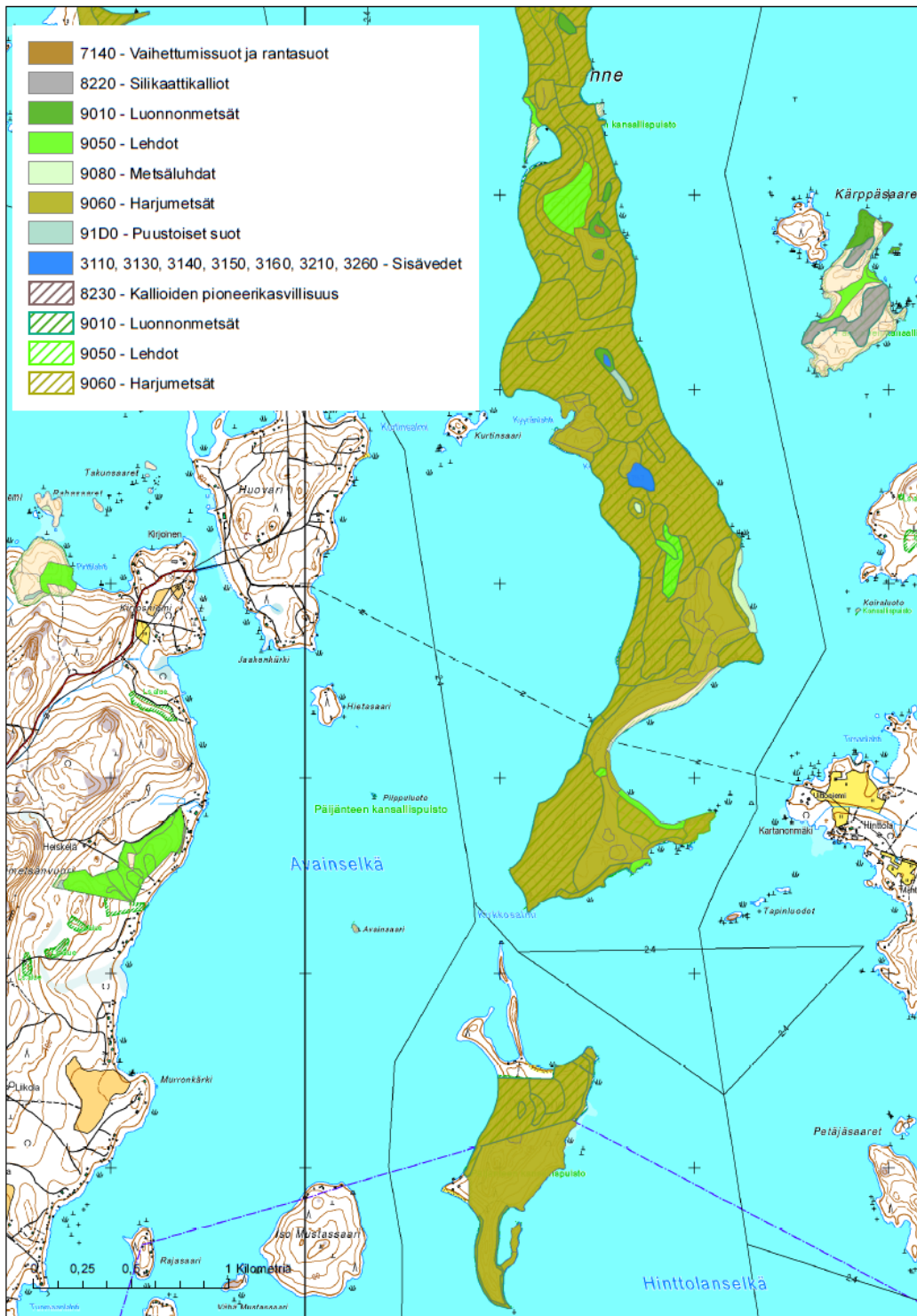
Toinen Päijänteen kansallispuistolle leimaa-antava puustoinen Natura -luontotyyppi on boreaaliset luonnonmetsät (9010). Vanhat luonnonmetsät ovat metsien myöhäisiä sukessiovaiheita, joihin ihmistoiminta on vaikuttanut vain vähän tai ei lainkaan. Vanhojen luonnonmetsien olennaisia piirteitä ovat mm. kuolleen pysty- ja maapuuston suuri määrä sekä elävän puuston ikä-, koko- ja puulajivaihtelu. Osassa nykyisistä vanhoista luonnonmetsistä on nähtävissä ihmisen vaikutusta (esim. poimintahakkuiden), mutta siitä huolimatta niissä on merkittävästi luonnonmetsien piirteitä. Luonnontilaisten tai niiden kaltaisten vanhojen metsien olennaisin tunnusmerkki on niiden nykyisen puuston luonnontilaisuus, jota ilmentävät mm. puuston satunnainen alueellinen jakautuminen ja vaihteleva- tai jatkuvakorkeuksinen kerroksellisuus. Metsän vanhuudella tarkoitetaan pääsääntöisesti sitä, että metsän vallitseva puusto on vähintään metsätaloudellisen uudistusiän saavuttanutta. Päijänteen kansallispuistossa useat iäkkäät männiköt täyttävät monet näistä edellä mainituista boreaalisen luonnonmetsän tunnusmerkeistä.

Kuva 3. Pajanteen kansallispuiston Haukkasalon - Ison Lammassaaren alueen Natura -luontotyytit. Huomaa, että esimerkiksi silikaattikalliot (8220) ja borealiset luonnonmetsät (9010) voivat olla päällekkäisiä luontotyypejä.

Kuva 4. Höysniemen ja Kelventeen pohjoisosan alueen Natura -luontotyypit. Huomaa, että esimerkiksi harjumetsät (9060) ja boreaaliset luonnonmetsät (9010) voivat olla päällekkäisiä luontotyypejä.

Kuva 5. Kelventeen eteläosan Höysiemiemi alueen Natura -luontotyytit. Huomaa, että esimerkiksi harjumetsät (9060) ja boreaaliset luonnonmetsät (9010) voivat olla päällekkäisiä luontotyypejä.

Taulukko 1. Natura -luontotyyppien esiintyminen Päijänteen kansallispuistossa. Huom.: Natura -luontotyypit esiintyvät yleisesti myös päällekkäin, eli usein inventoitu kuvio täytti esimerkiksi sekä harjumetsän (9060) että boreaalisen luonnonmetsän (9010) määrittämissä luonnetuissa.

Natura -luontotyyppi I	Aiempina vuosina inventoidut, ha	V. 2018 inventoidut, ha	Kaikki yhteensä, ha
3160 - Humuspitoiset järvet ja lammet	0,0	1,6	1,6
7140 - Vaihtumissuot ja rantasuot	0,3	1,0	1,3
7160 - Lähteet ja lähdesuot	0,0	0,0	0,0
8220 - Silikaattikalliot	8,1	84,0	92,0
8230 - Kallioiden pioneerikasvillisuus	0,6	23,4	24,0
9010 - Luonnonmetsät	50,2	128,6	178,9
9050 - Lehdot	72,0	33,3	105,3
9060 - Harjumetsät	0,0	465,3	465,3
9070 - Hakamaat ja kaskilaitumet	0,9	0,0	0,9
9080 - Metsäluhdet	1,8	1,8	3,5
91D0 - Puustoiset suot	13,8	2,2	16,0
ei Natura -luontotyyppiä	473,2	157,5	630,7
Natura -luontotyypit yhteensä	147,6	741,3	888,9
Kaikki yhteensä	620,8	898,8	1 519,6

Natura -luontotyyppi II	Aiempina vuosina inventoidut, ha	V. 2018 inventoidut	Kaikki yhteensä, ha
8220 - Silikaattikalliot		19,2	19,2
8230 - Kallioiden pioneerikasvillisuus		3,9	3,9
9010 - Luonnonmetsät		390,7	390,7
9050 - Lehdot		10,7	10,7
9060 - Harjumetsät		9,0	9,0
91D0 - Puustoiset suot		0,4	0,4
ei Natura -luontotyyppiä	613,5	464,7	1 078,3
Natura -luontotyypit yhteensä	0,0	434,1	434,1
Kaikki yhteensä	613,5	898,8	1 512,3

Natura luontotyyppi III	Aiempina vuosina inventoidut, ha	V. 2018 inventoidut, ha	Kaikki yhteensä, ha
9010 - Luonnonmetsät	0,0	0,8	0,8
ei Natura -luontotyyppiä	613,5	898,0	1 511,6
Natura -luontotyypit yhteensä	0,0	0,8	0,8
Kaikki yhteensä	613,5	898,8	1 512,3

Kaikilta sellaisilta inventoiduilta alueilta jotka olivat Natura -luontotyyppiä, arvioitiin myös kuvion edustavuus (luonnontilaisuus). Käytetyt luokat olivat *erinomainen*, *hyvä*, *merkittävä* ja *ei merkittävä*. Valtaosa v. 2018 inventoiduista harjumetsistä (9060) ja boreaalista luonnonmetsistä (9010) olivat luokkaa hyvä tai merkittävä (taulukko 2).

Taulukko 2. Vuonna 2018 inventoitujen Natura -luontotyyppien jakautuminen eri edustavuusluokkiin (hehtaaria).

Natura -luontotyyppi I	erinomainen	hyvä	merkittävä	ei merkittävä	yhteensä
3160 - Humuspitoiset järvet ja lammet	0,2	1,4	0,0	0,0	1,6
7140 - Vaihtumissuot ja rantasuot	0,0	0,6	0,4	0,0	1,0
8220 - Silikaattikalliot	1,9	23,5	11,4	47,2	84,0
8230 - Kallioiden pioneerikasvillisuus	1,4	17,9	4,2	0,0	23,4
9010 - Luonnonmetsät	0,0	29,7	98,9	0,0	128,6
9050 - Lehdot	6,3	11,5	11,0	4,6	33,3
9060 - Harjumetsät	29,8	243,5	185,7	6,3	465,3
9080 - Metsäluhdat	0,0	0,2	1,6	0,0	1,8
91D0 - Puustoiset suot	0,0	2,2	0,0	0,0	2,2
Kaikki yhteensä	39,5	330,6	313,2	58,0	741,3

Natura -luontotyyppi II	erinomainen	hyvä	merkittävä	ei merkittävä	yhteensä
8220 - Silikaattikalliot	0,9	9,9	6,0	2,5	19,2
8230 - Kallioiden pioneerikasvillisuus	0,0	0,5	2,1	1,3	3,9
9010 - Luonnonmetsät	0,0	32,1	358,6	0,0	390,7
9050 - Lehdot	0,0	3,8	6,9	0,0	10,7
9060 - Harjumetsät	0,0	8,8	0,2	0,0	9,0
91D0 - Puustoiset suot	0,0	0,0	0,4	0,0	0,4
Kaikki yhteensä	0,9	55,1	374,3	3,7	434,1

Natura -luontotyyppi III	erinomainen	hyvä	merkittävä	ei merkittävä	yhteensä
9010 - Luonnonmetsät			0,8		0,8
Kaikki yhteensä	0	0	0,8	0	0,8

4. Tulosten pohdinta ja johtopäätökset

Inventoinneissa havaitut Päijänteen kansallispuiston Natura -luontotyypit, kuten harjumetsät ja boreaaliset luonnonmetsät, ovat keskimäärin edustavia. Paikoitellen puuston nuorehko ikä ja edelleen havaittavissa olevat metsänhoidon jäljet (mm. Kelventeellä ja Höysniemessä) vaikuttavat siihen, että boreaalisen luonnonmetsän tunnusmerkit eivät täyty. Aika ja metsien käsittelemättä jättäminen kuitenkin parantavat metsien luonnontilaistumista ja esimerkiksi boreaalisten luonnonmetsien pinta-ala tulee tulevaisuudessa alueella kasvamaan entisestään. Nuorempikin metsä voi kuitenkin harjumetsän luontotyyppinä, esimerkiksi kuivana harjulehtona, olla merkittävä. Hyvin huomattava osa inventoiduista kuvioista Päijänteen kansallispuistossa oli jotakin Natura -luontotyyppiä, kuten harjumetsää, boreaalista luonnonmetsää tai silikaattikalliota.

Päijänteen kansallispuiston monipuoliset, vaihtelevat ja pienipiirteiset metsä-, harju- ja kalliokuviot ovat ainutlaatuinen elinympäristö Päijät-Hämeessä ja eteläisellä Päijänteellä. Myös luonnontilaiset hiekkarannat ja kivikkoiset ranta- ja rinnemetsät ovat leimaa-antavia alueen luonnolle. Erilaisten elinympäristöjen ja luontotyyppien kirjo yhdessä mm. iäkkäiden metsien ja rakentamattomien saarien ja rantojen kanssa luovat edellytykset monimuotoiselle lajistolle. Alue on Päijät-Hämeessä ja myös koko Päijänteellä kokonaisuutena ainutlaatuinen, jonka asemaa ja merkitystä on perustelua tuoda esille.